

Leren voor de toekomst: is

Wat is er aan de hand? De ontwikkeling naar een digitale samenleving en de gevolgen van de verschillende crisissen, de grote vluchtelingenstromen, de onrust tussen verschillende bevolkingsgroepen, de groeiende ongelijkheid en de politieke instabiliteit zorgen gezamenlijk voor een gevoel van een onrustige samenleving. Deze ontwikkelingen raken ook altijd op de een of andere manier het onderwijs. Dat roept verschillende reacties op. In dit artikel een overzicht van (inter)nationale adviezen en rapporten die relevant zijn voor de ontwikkeling van het toekomstige onderwijs.

De toekomst tegemoet. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (2016) stelt dat Nederland in de komende decennia doorlopend in beweging zal zijn. Dat was vroeger natuurlijk ook zo, maar wat wel anders is, is het hoge tempo, waarmee de veranderingen op ons afkomen. Het SCP onderscheidt vier drijvende krachten, die ingrijpen op het leven van de Nederlandse burger in de toekomst: demografie, technologie, economie en ecologie. Volgens het SCP hebben deze drijvende

waar niet alleen kennis wordt geproduceerd, maar waar deze kennis ook optimaal wordt benut. Daarvoor zijn responsieve burgers nodig, die snel en adequaat kunnen reageren op datgene wat op hen afkomt. Het onderwijs krijgt een prominente rol in dit rapport. De WRR benoemt speerpunten, zoals aandacht voor toptalenten op alle niveaus, aantrekkelijk beroepsonderwijs dat excellente vakmensen opleidt, aandacht voor *skills* (21ste eeuw), het daadwerkelijk realiseren van een leven lang leren en investeren in de kwaliteit van de leraren. De zoektocht van de regering leidt tot verschillende adviestrajecten en onderzoeken, zoals de OECD Skillstrategy, vraagfinanciering in het MB, verschillende adviezen bij onder andere de SER en bij de Stichting van de Arbeid. Er is een Skillsplatform ingericht. Onderwijs 2032 is ook een gevolg van deze zoektocht. Een algehele review van het Nederlands onderwijssysteem vormde onder andere de start van dit interessante traject.

'De vroege selectie in het onderwijs vormt een groot risico'

krachten invloed op de manier waarop we werken, leren, samenleven, zorgen en consumeren. "Voor het domein 'leren' signaleert het SCP een trend naar meer flexibiliteit en maatwerk. Niet iedereen zal even gemakkelijk zijn of haar 'maatwerk-leerloopbaan' kunnen samenstellen en vormgeven. De rol van de leraar blijft onverminderd belangrijk, maar reflectie op de eigen rol is wel nodig" - (www.scp.nl).

DE UITDAGING

Met zijn allen zijn we dus op zoek naar antwoorden hoe het onderwijs van de toekomst dan eruit ziet. We lopen de meest relevante adviezen langs.

In 2013 verscheen het advies 'Op weg naar een lerende economie' van de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR). Een van de belangrijkste conclusies uit dit advies was dat Nederland zich moet voorbereiden op een lerende economie,

OECD REVIEWT ONDERWIJSSYSTEEM

In 2016 presenteerde de OECD haar review (de laatste review dateert uit 1989). De OECD stelt dat het Nederlandse onderwijssysteem tot een van de beste stelsels hoort en dat dit komt door een onderwijssysteem dat een hoog niveau van decentralisatie combineert met een nationaal examensysteem, een sterke Onderwijsinspectie, financiële ondersteuning van onderwijsachterstandenbeleid, mogelijkheden voor experimenten en innovatie en het goed gebruiken van data en onderzoek. Sterke stakeholdersbetrokkenheid, zoals van de PO-Raad en de VO-raad, vakbonden, (wetenschappelijke) instituties en adviesraden, zoals de Onderwijsraad, zorgen voor actuele onderzoeken en een goed debat. Punten voor verbetering zijn er ook. De vroege selectie in het onderwijs vormt een groot risico. Dat zou ondervangen

het onderwijs er klaar voor?

kunnen worden door het recht op toelating te koppelen aan objectieve, nationale toetsen, die door scholen geaccepteerd moeten worden. Ook een meer geïntegreerde aanpak van kinderopvang en voorschoolse en vroegschoolse educatie met een goed ontwikkeld curriculum en het versterken van de professionaliteit van het personeel is een aanbeveling. De OECD adviseert meer te investeren in de professionaliteit van leraren, meer carrièremogelijkheden en een duidelijke, complete beroepsstandaard. Samen

leren in een professionele leergemeenschap is daarbij essentieel. De OECD adviseert tot slot dat met name schoolleiders en bestuurders meer focussen op de ontwikkeling van de school en het onderwijs. Een ander advies van de OECD is de nationale *Skills Strategy*.

OECD SKILLS STRATEGY

Wat houdt de *OECD Skills Strategy* in? De *OECD Skills Strategy* is een uitgebreid traject, waarin de OECD samen met de Sociaal-Economische Raad (SER) een analyse heeft gemaakt welke skills voor Nederland relevant zijn, of deze aanwezig zijn en zo niet en hoe deze ontwikkeld zouden kunnen worden. De OECD benoemt vijf onderscheidende *skills* voor de toekomst: *system* ►

thinking, design thinking, information literacy, digital literacy en global literacy. Het daadwerkelijk vormgeven van een leven lang leren van alle burgers in Nederland is de grootste uitdaging voor Nederland.

LEVEN LANG LEREN

De SER en de commissie vraagfinanciering mbo (commissie SAP) zijn bezig met een advies over een leven lang leren, ieder vanuit een andere invalshoek. De centrale vraag is, hoe medewerkers hun gehele loopbaan kunnen blijven leren en kunnen anticiperen op de uitdagingen die op hen afkomen. Digitalisering, robotisering en allerlei andere technologische ontwikkelingen zorgen voor een arbeidsmarkt in beweging, met het ontstaan van nieuwe beroepen en ook het verdwijnen van bestaande beroepen. Investeren in professionalisering, *employability* en flexibiliteit zijn noodzakelijk voor zowel werknemers als werkgevers.

De SER heeft inmiddels deeladviezen uitgebracht over het belang van goed hoger onderwijs, toekomstbestendig beroeps-onderwijs en leren voor de toekomst in het funderend onderwijs. De basis voor een leven lang leren houding wordt gelegd in het funderend onderwijs. Beide commissies (de SER en de commissie SAP) onderstrepen het belang van goed initieel, toe-

gankelijk onderwijs. Zij pleiten voor een flexibel onderwijssysteem, dat iedereen gelijke kansen biedt, laagdrempelig is en aansluit bij de behoefte van de burger (leerling of volwassenen). Dat betekent concreet investeren in het initieel onderwijs, zodat zij ook de tijd en de financiële middelen krijgen om te anticiperen op de vragen vanuit de maatschappij en de arbeidsmarkt. En het betekent ook, volgens beide commissies, dat burgers in Nederland voldoende tijd, financiële middelen en ondersteuning zullen moeten krijgen om een leven lang te kunnen leren. Een dergelijk systeem vraagt van de overheid het loslaten van strak georganiseerde wetten en regels, adequate financiering en vooral ondersteuning van (regionale) ontwikkelingen. Daarnaast vormt een goed functionerend systeem, waar elders verworven competenties (EVC) op een eenvoudige manier gevalideerd kunnen worden, onderdeel van toekomstgericht onderwijs.

FUNDEREND ONDERWIJS

Het onderwijs bereidt leerlingen voor, zodat zij wendbaar, flexibel, responsief, digitaal vaardig zijn en effectief kunnen reageren op uitdagingen die op hen afkomen. Leerlingen zelfsturend laten leren, het ontwikkelen van metacognitieve vaardigheden en ondernemersvaardigheden en *21st century skills* zijn thema's die veelvuldig besproken worden voor een toekomstgericht curriculum. Maar ook het belang van doorlopende leerlijnen en soepele overgangen tussen de verschillende sectoren komen in vrijwel alle adviezen naar voren. Een curriculum

voor toekomstgericht onderwijs was ook de opdracht aan het platform Onderwijs 2032.

EINDADVIES ONDERWIJS 2032

In een eerder artikel hebben wij het eindadvies Onderwijs 2032 besproken. Uitgangspunt was dat met een beter evenwicht tussen de drie doelen van onderwijs (kennisontwikkeling, persoonsvorming en maatschappelijke toerusting) het primair en voortgezet onderwijs de leerlingen beter kunnen begeleiden in hun ontwikkeling tot zelfstandige volwassenen die vaardig, aardig en waardig zijn voor zichzelf en hun omgeving. Dit eindadvies en de reactie van staatssecretaris Sander Dekker die al een ontwerp-team wilde installeren, ging voor een aantal mensen en organisaties te snel. Er werd een verdiepfase ingelast. Twee vragen stonden hierbij centraal: geeft het advies van Platform Onderwijs2032 de juiste richting voor een nieuw curriculum en hoe kunnen en willen leraren invulling en uitvoering geven aan een nieuw curriculum?

Het antwoord van de beroepsgroep was duidelijk. Leraren willen steviger betrokken worden bij de curriculumontwikkeling en vernieuwing. De Regiegroep Onderwijs 2032 concludeerde dat het advies haalbaar zou zijn, mits er ruimte is voor scholen om zelf te kiezen hoe er vorm en inhoud aan gegeven wordt, er betere randvoorwaarden worden georganiseerd om curriculumontwikkeling in de praktijk te stimuleren en het advies inhoudelijk dieper uitgewerkt wordt in samenspraak met alle betrokkenen.

Hierop volgde de Kamerbrief [22 december 2016] van de staatssecretaris, waarin het vervolg is aangegeven. Op hoofdlijnen komt dit neer op het volgende. Leraren krijgen een stevigere rol

'Het daadwerkelijk vormgeven van een leven lang leren voor alle burgers is de grootste uitdaging'

in de curriculumontwikkeling. De voorgestelde ordening in drie kennisdomeinen wordt losgelaten. Wel blijft de nadrukkelijke wens voor meer samenhang en deze wens wordt meegenomen in het vervolgproces (januari 2017). De naam Onderwijs 2032 wordt voorlopig gewijzigd in Curriculum herziening in het primair en voortgezet onderwijs.

TOT SLOT

Is daarmee de vernieuwing Onderwijs 2032 'afgeschoten'? Nee, we denken het niet. Hoe dan ook zal het onderwijs moeten anticiperen op wat er op hen afkomt. Scholen zijn een onderdeel van de samenleving en deze samenleving komt gewoon de school binnen. Ga met het team in gesprek over uw leerlingen, hoe het onderwijs kan aansluiten bij uw context, hoe u professionele netwerken kunt organiseren, waarin leraren, leerlingen en alle andere onderwijzen samenwerken aan toekomstbestendig onderwijs. Wilt u daarbij ondersteuning? Dat kan. Neem contact op met CNV Connectief Academie. ■

Myriam Lieskamp, Master HRM

Mede-auteur 'Leren voor morgen, uitdagingen voor het onderwijs'

Wilt u meer lezen? *Leren voor morgen, uitdagingen voor het onderwijs* (publicatie mei 2017), Ros, Lieskamp, Heldens. Uitgeverij PICA.